

ضایعه عظیم اسلامی

در نیمه‌ماه گذشته، مراکز علمی اسلامی، و بالاخره حوزه علمیه نجف اشرف یکی از شخصیت‌های عظیم علمی و روحانی یعنی علامه محقق و متنبع کم‌تقلیر حضرت آیت‌الله العظمی آقای حاج شیخ آقا بزرگه تهرانی را از دست داد. و جهان علم و فضیلت و دانش و تقوی را با فقدان خود غرقانده و ماتم ساخت.

فقد سید از علمای به نام شیعه بود که در بسیاری از کشورهای اسلامی و مراکز علمی جهان شهرت و معروفیت داشت و کتابهای ارزنده وی برای محققان و متنبیان، و نویسندگان اسلامی، و سنسور قریب از منابع عظیم تاریخی و روحانی بشمار میرود (۱).

وی در تحقیق مسائل تاریخی، و حل مسألات علم رجال، و احاطه به تراجم و زندگانی علمای شیعه و نام و خصوصیات کتابهای آنان فردی نظیری بود.

مرحوم آیت‌الله حاج شیخ آقا بزرگه تهرانی در یازدهم ربیع‌الاول سال ۱۳۹۳ هجری قمری در تهران دیده به جهان گشود. و مقدمات و وسوس عالی را در زادگاه خود از اساتید وقت آموخت سپس برای تکمیل مراتب علمی و استفاده از استان مقدس حضرت امیر مؤمنان (ع) در سال ۱۳۱۳. تهران را به عزم اقامت و تحصیل در نجف اشرف ترک گفت. و قریب ۱۶ سال تمام از حرمین معارف و علوم اساتید و مراجع بزرگه آن دانشگاه بزرگه شیعه، مانند آیت‌الله خراسانی، آیت‌الله یزدی، آیت‌الله شریعت اصفهانی، خوشه‌هاچید، و آراء و افکار استادان بزرگوار خود را در فقه و اصول، بنوان و تقریرات، ضبط و یادداشت کرد (۲).

و در سال ۱۳۲۹، حوزه نجف را به قصد اقامت در شهر سامرا، جوار حضرت امام‌هادی و امام حسن عسکری (علیهما السلام) ترک گفت. و به نوشتن یکی از نفیست‌ترین و ارزنده‌ترین آثار خود

خود (الذمیه‌الی مصابف الشیعه) آغاز نمود. جامع علوم انسانی

او در این کتاب نام و خصوصیات کتابهایی را که دانشمندان شیعه در طول چهارده قرن اسلامی پیرامون علوم اسلامی و یارشته‌های دیگر نوشته‌اند، به ترتیب حروف و الفباء تنظیم کرده. و در تألیف این کتاب در نجف‌افروانی کشف و قریب شش‌سال از عمر گرانبهای خود را بقیه درص ۵۷

۱. مثلاً کتاب الذمیه‌الشیعه یکی از مصادر و منابع کتابهای امثال الشیعه در علوم اسلامی

عالمی و روحانی ادب و غیره می‌باشد.

(۲) : الذمیه ج ۴ ص ۳۸۳

شبهه ازی ۳۱

در تألیف و تکمیل این کتاب صرف نمود .

او این کتاب را که در حقیقت يك نوع دائره المعارف مخصوص شیعه محسوب میشود ، در پاسخ برخی از مخالفان و مستشرقین نوشته ، که از روی بی اطلاع و بیاطرفی و رذی ، شبهه رایگی از فرق کوچک اسلامی معرفی کرده ، که در طول تاریخ مؤلف و نویسنده کمتر داشته است ، و اگر هم دارای کتاب و کتابخانه بوده ، آثار علمی او بر اثر حوادث مختلف از بین رفته است و چیزی از آن در دست نیست (۱) .

این تهمت نسبت به علماء و دانشمندان و کتابهای شیعه ، تازگی ندارد . بلکه در طول تاریخ افراد بی اطلاع ، جامعه علمی شیعه را به ناداشتی عالم و دانشمند و کتابخانه معتمد کرده اند تا آنجا که دانشمندی روحانی شیعه ، **دلچاشی** ، فهرست از زنده خود را در قرن پنجم اسلامی به دستور مرحوم حیدر رضی به منظور پاسخ به همین تهمت نوشته است (۲)

مرحوم علامه تهرانی با معرفی و پاسخ و اراده های آهنگین و پشتکاری عجیب ، با گرد آوردن فهرستهای کتابخانه های شرق و غرب ، بررسی کتابهای تراجم در حال و مسافرتهای مکتوبه کشورهای ایران و سوریه و مصر و حجاز ، و کتابخانه های مساجد و کتابخانه های شخصی ، توانست تا به خوشبختی کتابخانه ای را که علماء و دانشمندان سیه از عصر رسول اکرم تا سال ۱۳۲۰ هجری قمری تألیف کرده اند گردآوری نماید ، و خلاصه این اطلاعات را در کتابی به نام الذریعة الی تصانیف الشیعه که تا این تاریخ بیست جلد از آن (ناخر فلام) به چاپ رسیده است تنظیم نماید (۳)

و تا آنجا که امکان داشت ، بوستندگان را از وجود نسخه های خطی که در زوایای کتابخانه های جهان وجود دارد ، آگاه سازد .

وی با تألیف این کتاب ، بزرگترین خدمتی را به جهان علم و تشیع نمود ، و با اسناد زنده ثابت کرد که علماء و دانشمندان شیعه در کلیه علوم ، کتابهای ارزنده ای نوشته ، و در بسیاری از فنون گوی سبقت را از دیگران در برده ، و در برخی پایه گذار اصلی آن علم محسوب میشوند . آثار علمی و تحقیقی مرحوم آیت الله تهرانی ، منحصر به « الذریعه » نیست ، بلکه او به موازات آن ، برای معرفی علماء شیعه در یازده قرن اسلامی (از قرن چهارم تا قرن چهاردهم) دست به نگارش یازده کتاب دیگر زد که هر کدام مخصوص تراجم و بیان نکات زندگی کسانی علماء يك

(۱) - ذریعه ج ۱ ص ۳

(۲) - فهرست دلچاشی ص ۱

۳ - جای بسیار تأسف است با اینکه نخستین جلد این کتاب در سال ۱۳۵۵ از چاپ

در آمده است ، تاکنون که منتهی و چهار سال است تنها ۲۰ جلد از آن به طبع رسیده است .

قرن از یازده قرن می باشد ، و نام خصوصیات این کتابها در مقدمه الذریعه به قلم فقیه سعید علامه اوردبادی بیان شده است و اخیر آنچه بر یو یو به علماء و دانشمندان شیعه در قرن چهاردهم اسلامی می باشد به نام «قیام البشر فی القرن الرابع عشر» چاپ و منتشر گردید .

فقیه سعید گذشته از اینها آثار گوناگونی دارد ، که ذکر نام و بیان خصوصیات آنها به طول می انجامد ، و نام بسیاری از آنها را علامه اوردبادی در مقدمه «الذریعه» آورده است و از میان آنها ، «صنی المثل فی صنی علم الرجال» و «الاستاد الصنی» چاپ و منتشر شده است .

مرحوم آیات الله تهرانی از بزرگان شاخ اجازة روایت بود ، بسیاری از علماء و دانشمندان عصر حاضر و مراجع وقت از ایشان اجازة روایت دارند ، و او نیز از عالم علماء حدیث و رجال مانند حاج میرزا حسین نوری و مرحوم سعید حسن صدر و جمیع کثیری از علماء و مراجع و محدثان عصر خود اجازة روایت دارد ، وی خصوصیات اجازة خود را در کتاب «الاستاد الصنی» بیان کرده است . علامه تهرانی ، در تقوی و پرهیز کاری ، دوزخ و عبادت ، در اخلاص و پاکبانی ، در عشق و علاقه به مطالعه و نوشتن ، نمونه ممتاز خود بود ، و تا آخر عمر ، با صفت و بیبری مشغول تالیف و نوشتن بود ، تا آنکه در سن ۹۶ سالگی در محل اشرف به رحمت ایزدی پیوست ، و در حوزه های علمی شبیه و سرا کر علمی مجالس با هم بود ، بیشتر هم بر گزار گردید (عاشق سعیداً و عبات سعیداً) فی الامام علیه یوم ولد و یوم حیات و یوم بیعت حیات .

عابین صایمه هم اسلامی را به عموم مسلمانان جهان به علماء و دانشمندان و مراجع وقت ، و بالاخص به حوزه علمیه نجف اشرف در بسیاری آن تسلیم میگویم .

این عصاره زندگانی و خدمات مرده است که با ندرت درازی عمر و قلم خود را وقف بر خدمت به اسلام و تشیع نموده است و مشروح زندگانی او را میتوان دید در کتابهای «اعیان الشیعه» ، «ریحانة الادب» ، علماء معاصر ، و «قیام البشر» و غیره بخوانید .

بقیه از ص ۶۶

و اسلام پیش از همه آسیا و آفریقا ، با «غرب» و «استعمار» مبارزه کرد ، و از این دو زخم های کاری بر جان و تن ، خودده است و یک تنه ایش از دردها و سیاهها و هموطنان پیشین ما ، در امریکای لاتین از این دو دشمن دیرینه اش ، که او را قبیح بر از همه کوی پیوست . کینه دارد ، و من اگر چه نسبت به اسلام احساساتی همانند تو ندارم .

ولی برای من سخن ، شاید پیش از خود تو تکیه کنم که در دیبای سوم (و دوست دارم بپای آن با اجازة تو بگویم : در شرق میانه و نزدیک اسلام بیشتر از همه قدرتها و اسکانات اجتماعی و اعتقادی ظرفیت خداستیماری دارد و سرقت ضدتیرین (۱)